

ŚLĄSKIE STUDIA HISTORYCZNO-TEOLOGICZNE PROFIL ROCZNIKA I ZAMIERZENIA

(DYSKUSJA REDAKCYJNA)

Dyskusja odbyła się 28 XI 1974 w ścisłym gronie redakcyjnym przy udziale: ks. R. Sobańskiego, ks. St. Bisty, ks. A. Skowronka i I. Mierzwy.

Śląskie Studia powstały w Katowicach w r. 1968 jako drugie w szeregu roczników wydawanych ostatnio przez diecezje: warmińską, opolską, wrocławską, krakowską, poznańską, częstochowską, gdańską i plocką. Z inicjatywą ich wydawania wystąpili profesorowie Śląskiego Seminarium Duchownego, a ks. bp H. Bednorz podjął ją z myślą o stworzeniu im możliwości publikowania swoich prac. Siedem dotąd wydanych tomów ukazującego się regularnie rocznika, a zarazem jego sytuacja jako jednego z wielu podobnych czasopism diecezjalnych, skłoniła redakcję do dyskusji podsumowującej dotychczasowy dorobek i szukającej sformułowania dalszych zamierzeń i perspektyw.

Śl. Studia stoją przed podwójnym problemem: Jako czasopismo naukowe nie mogą rezygnować z czytelnika ogólnopolskiego, w związku z czym wyłoniła się potrzeba określenia profilu wyróżniającego je wśród pokrewnych roczników. Muszą też sprecyzować swoje zadania wobec czytelnika diecezjalnego, który powinien stanowić poważny procent ich odbiorców.

PROBLEMATYKA NAUKOWA

Nauki nie uprawia się dziś dla samej nauki, lecz w kontekście społecznym. Jej problemy są dyktowane przez rzeczywistość i mocno w niej tkwią, a badania, które podejmuje, wpływają z kolei w decydującej mierze na kształt społeczności.

Podobna jest rola nauk teologicznych. Dobra teologia zakotwiczona jest mocno w konkretnej rzeczywistości społecznej, na którą składa się szereg elementów, takich jak warunki geograficzne, demograficzne czy kulturowe. Jeśli teologia jest intelektualnym spotkaniem z tajemnicą, to jej zadaniem jest zbliżyć tę tajemnicę konkretnym ludziom.

Dlatego też teologia uprawiana w Śl. Studiach Hist.-teolog. ma być teologią wkorzenioną w region, w którym ukazuje się nasz rocznik. Region ten i jego problemy powinny znaleźć w niej odbicie. Jest to dzisiaj łatwiejsze, ale zarazem też tym konieczniejsze, ponieważ rozumiemy, iż cała rzeczywistość ma swoją teologię, a więc także rzeczywistość, w której żyje nasz Kościół lokalny.

Interesuje nas konkretnie Kościół lokalny, lud Boży żyjący w diecezji katowickiej. Nie można jednak zajmować się konkretnymi zagadnieniami tego Kościoła na płaszczyźnie naukowej bez poprzedzającej tych badań refleksji nad jego teologicznym fundamentem i obrazem. Samo więc zagadnienie Kościoła lokalnego wymaga zarówno dociekań teoretycznych, jak i zbliżenia go wiernym.

Wiąże się z tym konieczność zebrania, przeniesienia na nasz grunt i dal-

szego rozwinięcia biblijnej nauki o *ekklesia tou Theou*, a więc biblijnego obrazu Kościoła gromadzącego się na konkretnym miejscu jako lud Boży.

Dogmatyczny traktat eklezjologiczny wciąż jeszcze inspirowany jest wizją Kościoła powszechnego. Stąd widzimy konieczność opracowania tego zagadnienia.

Dyskusja nad prawem fundamentalnym ujawniła konieczność wyświetlenia struktury prawnej Kościoła lokalnego, z czym łączy się także przypatrzenie się specyfice prawnej tego Kościoła, zarówno w ustanowionym prawie partykularnym, jak i w jego prawie zwyczajowym.

Poznania wymagają także jego zwyczaje i rozpowszechnione obyczaje, tzn. obraz życia chrześcijańskiego rysujący się w Kościele lokalnym. Chodzi o to, jak uniwersalna idea chrześcijańska realizuje się w konkretnym miejscu, a także o wartości egzystencjalne, jakie Kościół lokalny wnosi w powszechną egzystencję chrześcijańską i egzystencję religijną. Stąd konieczność badania religijności tego Kościoła, a więc (poza jego życiem moralnym), praktyk religijnych i wszystkich objawów uchwyconych przez socjologię czy psychologię religii.

Na praktyki te i wszelkie inne objawy religijności duży wpływ ma praca duszpasterzy. To bogaty teren badań należących do konkretnie, w ramach rzeczywistości społecznej uprawianej teologii. Oczywiście nie chodzi tylko o przesiedlenie metod czy technik duszpasterskich, ale o wyświetlenie, jak w tej pracy i przez nią widziano realizowanie się Kościoła w:

przeprowadaniu

liturgii

działalności charytatywnej.

Rzecz jasna nie można zajmować się Kościołem lokalnym w oderwaniu od jego podłoża społecznego, kulturalnego, politycznego. Trzeba widzieć i wydobyc zależności i powiązania wyznaczające jego miejsce w świecie. Wiąże się z tym konieczność badań historycznych; nie można bowiem izolować się od przeszłości, w której utworzył się układ współczesnego społeczeństwa, jego tradycje i problemy. Rzeczywistość naszą kształtują procesy rozwojowe, stąd istotne znaczenie dla jej rozumienia ma poznanie kierunku tych przemian i ich uwarunkowań, zakorzenionych w przeszłości, lecz zmierzających ku przyszłości.

Jak z tego widać, przyjęta przez Studia problematyka Kościoła lokalnego jest bardzo ważka we współczesnej teologii, a zarazem na tyle szeroka, by Studia mogły zachować charakter naukowego czasopisma diecezjalnego, otwartego dla autorów różnych specjalności i odpowiadającego zarazem na różne zapotrzebowania czytelnika ze swego terenu. Z tego też powodu obok materiałów ściśle naukowych wprowadzono dział praktyczny, a w dziale informacji w sposób szczególnie uwzględniono tematykę śląską i ściśle diecezjalną.

DZIAŁ PRAKTYCZNY

W materiałach, które dotychczas ukazały się w dziale: „Uwagi praktyczne” zaznaczają się dwa kierunki. Jeden zmierza do ukazania różnych aktualnych zagadnień duszpasterskich, drugi do przedstawienia pewnych inicjatyw czy eksperymentów w życiu diecezji.

W dotychczas wydanych tomach pierwsza grupa tematów reprezentowana jest przez artykuły dotyczące szeroko pojętej katechizacji, liturgii i problematyki synodalnej. W szeregu z nich powiązanie z terenem diecezji jest wyraźne w sensie opracowania zagadnień szczególnie dla niej ważnych lub specyficznych, choć w miarę możliwości ukazanych na szerszym tle. Powstaje jednak pytanie, czy i jak można uchronić się przed przypadkowością tematów w tym dziale, skoro autorzy współpracujący ze Studiami realizują własny

program badawczy? Temu brakowi z czasem zaradzi zapewne powiększający się trzon pracowników naukowych diecezji, z natury rzeczy silniej związany z jej problematyką. Obecnie do pewnego stopnia złagodzić go mogą szersze kontakty z innymi ośrodkami naukowymi i współpraca z nimi w ramach programu redakcji.

Nie należy zresztą utożsamiać postulatu uwzględniania specyfiki diecezji z zaciśnieniem zainteresowań rocznika. Dla czytelników z jej terenu przydatne są bowiem wszelkie uwagi praktyczne powstające na marginesie rzetelnych badań naukowych, służące wzbogaceniu koncepcji duszpasterskich. Śl. Studia są czasopismem o charakterze ogólnoteologicznym i w związku z tym uwzględniają szeroki zakres tematyki. Decydują się również na publikowanie artykułów z dziedzin posiadających własne czasopisma specjalistyczne, co wiąże się z przekonaniem, że niekorzystnym zjawiskiem jest monopolizowanie jakiegokolwiek gałęzi wiedzy.

Drugi zespół tematów zamieszczanych w „Uwagach praktycznych” to inicjatywy duszpasterskie z terenu diecezji, przedstawiane zazwyczaj przez księży czynnych w duszpasterstwie parafialnym. Artykuły ich mogą okazać się ciekawe i inspirujące nie tylko dla praktyki, lecz również dla prac naukowych, podejmujących problematykę wynikającą z opisanych prób i doświadczeń. Trudność natomiast leży po stronie autorów, którym niejednokrotnie brak doświadczenia pisarskiego, nie mówiąc o potrzebnym czasie. Redakcja często spotyka się z autorami jednej tylko pracy, którzy nie podejmują dalszych prób w tym zakresie. Oparcie tych autorów o ośrodek metodyczny przy Kurii zapewniłoby bardziej systematyczne poszukiwanie i opracowanie doświadczeń duszpasterskich, a w rezultacie udostępnienie ich w Piśmie. Służyłoby to zarówno zebraniu dorobku duszpasterskiego diecezji, który w dużej mierze ulega rozproszeniu i zatraceniu, jak również jego pełniejszemu i bardziej świadomemu rozwojowi. Niezależnie od tego szerszego forum diecezjalnego, jakie stanowić może ośrodek metodyczny, również redakcja Studiów widzi jako swoje zadanie pomoc autorom nienaukowcom przy opracowaniu zebranego przez nich materiału.

W odniesieniu do całości działu „Uwag praktycznych” wydaje się ważnym obowiązkiem redakcji wyważenie proporcji między związkiem poruszanych w nim zagadnień z potrzebami diecezji, a ich otwartością na szerszą problematykę Kościoła powszechnego.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Od tomu V Studiów po artykułach wprowadzono nowy dział, poświęcony nie wydanym dotąd drukiem aktom i dokumentom związanym z dziejami Kościoła na Śląsku, zwłaszcza Górnym. Nawiązuje on do wydawanej przez Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku w okresie międzywojennym serii „Fontes” i ma się przyczynić do uzupełnienia braków w dziedzinie najmniej zbadanej w zakresie dziejów Śląska, którą jest historia Kościoła i szkolnictwa. Szereg tych akt i dokumentów zawiera zresztą materiały z dziedzin pozakościelnych, ma więc znaczenie dla badaczy różnych specjalności. Wagę działu podkreśla fakt, że aktualnie poza Śl. Studiami Hist.-teologicznymi nie publikuje się systematycznie tego rodzaju źródeł.

NOTATKI WYDAWNICZE, RECENZJE I INFORMACJE

Podobnie jak dział „Uwag praktycznych”, również „Notatki wydawnicze” i „Informacje” przeznaczone są dla szerszego kręgu czytelników. Systematycznie prowadzone Notatki Wydawnicze dotyczące silesiaców mają na celu w pier-

wszym rzędzie wydobyć na bieżąco z bogatej twórczości naukowej poświęconej problematyce śląskiej pozycji związanych z dziejami Kościoła na Śląsku, choć do nich się nie ograniczają. Obejmując nie tylko pozycje zwarte, lecz również publikowane w szeregu czasopism, dają wcale pokaźny objętościowo przegląd z tej dziedziny, tworząc swego rodzaju bibliografię specjalistyczną, której nie ostatnią zaletą jest fakt regularnego ukazywania się i stosunkowo dużej, jak na nasze stosunki wydawnicze, aktualności.

Oprócz silesiadców w „Notatkach wydawniczych” ukazują się przeglądy zagranicznych czasopism teologicznych. Za ich pośrednictwem redakcja zapoznaje swych czytelników z problematyką i dorobkiem czasopism, które otrzymuje w drodze wymiany.

Nie udało się dotąd Śl. Studiów osiągnąć wyrównanych proporcji w dziale recenzji, zarówno pod względem doboru pozycji, jak i ich ilości w poszczególnych tomach. W zamierzeniach swoich na pierwszym miejscu redakcja stawia recenzje ściśle naukowe, zmierzające do gruntownej oceny dzieła, dyskusji z nim i wysunięcia uzupełnień oraz ewentualnych własnych koncepcji badawczych, przy czym za prawdziwie naukowe uważa recenzje, które wnoszą istotny wkład do nauki. Wysuwając taki postulat zdaje sobie sprawę, że nie jest on doceniany i w związku z tym nie jest również łatwy do realizacji, tym bardziej że recenzje tego typu są bardzo czasochłonne. Biorąc pod uwagę szerszy krąg swych czytelników redakcja widzi również celowość umieszczenia recenzji o charakterze informacyjnym, tym bardziej, że ciągle jeszcze niektóre wydawnictwa ukazują się w tak małych nakładach, że nie są dostępne dla wszystkich zainteresowanych.

Byłoby przy tym ideałem — na razie nieosiągalnym — by uwzględnić przynajmniej ważniejsze pozycje z zakresu problematyki Kościoła lokalnego. Nie jest również możliwe zamieszczenie recenzji wszystkich książek nadesłanych do redakcji; częściowo są one uwzględniane w notatkach wydawniczych, będą również w przyszłości odnotowywane w specjalnej, im poświęconej rubryce.

W Informacjach redakcja zamierza w pierwszym rzędzie przedstawić dokumentację życia naukowego diecezji. Podaje więc ważniejsze momenty z pracy Śl. Seminarium Duchownego, odnotowuje prace dyplomowe jego absolwentów a także książki studiujących na wyższych uczelniach. W przyszłości zamierza zwrócić się do nich o streszczenia tych prac i zamieszczać je na łamach Studiów. Wydaje się także słuszne, by objęto zainteresowaniem również inne placówki naukowe diecezji. W tomie VII Studiów zamieszczono w związku z tym postulatem artykuł poświęcony Katowickiemu Archiwum Diecezjalnemu. W dalszej perspektywie trzeba będzie pomyśleć o znajdującym się w załączku Muzeum Diecezjalnym i odbudowanej po wojennym rozgrabieniu i zniszczeniu przez okupanta Bibliotece Diecezjalnej, posiadającej m.in. wartościowy dział silesiadców.

Podobnie jak w innych działach, również w „Informacjach” zamierza redakcja wyjść poza sprawy wyłącznie diecezjalne, zapoznając swoich czytelników z ważniejszymi wydarzeniami życia naukowego związanego z jej zainteresowaniami, przede wszystkim w kraju.

Zarysowując sobie przedstawiony, tak szeroki program, redakcja zdaje sobie sprawę, że wyznacza on zaledwie kierunki rozwojowe, a realizacja wytyczonych celów wymaga czasu i pracy. Zależna będzie w dużej mierze od rozwoju diecezjalnego środowiska naukowego, a ponadto od nawiązania kontaktów z autorami — niezależnie od ich przynależności diecezjalnej — interesującymi się obroną przez nas problematyką i z tej racji gotowymi do bliższego związania się z naszym rocznikiem.